Ontwikkeling van domeinspecifieke competenties[1] in het CAMveld

Inhoudsopgave

1. Inleiding 2
2. Eenduidigheid in terminologie 4
3. Kwaliteitscriteria waaraan initiële en post-initiële opleidingen moeten voldoen 6
4. Relatie CAMveld en accreditatie door de SNRO 7
5. Te gebruiken “tools” bij de verdere uitwerking van de vak specifieke competenties 8
6. Het HBO niveau volgens de SNRO 12
7. De normen voor de EC uitwerking van de SNRO 13
8. Consequenties voor het accreditatieproces van de SNRO 15

Notitie van de SNRO, onafhankelijke accreditatieinstelling
Drs. Johan Boogaars,
Bestuurslid Strategisch en Onderwijskundige Beleid

Definitieve versie, maart 2017

[1] Een beroep wordt beschreven in een beroepsprofiel. Daarnaast hoort bij elk beroep een hoeveelheid basis(vak)kennis. Voor de instroom in het beroep is bezitten van kennis, vaardigheden en houding noodzakelijk op algemene gebieden zoals therapeutschap, communicatie en ethisch handelen door de therapeut. Dit noemen we algemene beroepscompetenties. Daarnaast gaat het ook vooral om de vakspecifieke kennis van het beroepsdomein waarvoor de a.s. beroepsbeoefenaar wordt opgeleid. Dit noemt de SNRO de vakspecifieke competenties waarbij de integratie van kennis, vaardigheden en houding past bij het opleiden tot en verantwoordelijk handelende startbekwame beroepsbeoefenaar.

1. Inleiding

Binnen beroepsverenigingen en beroepsopleidingen in het CAMveld loopt men al jaren aan tegen wat nu precies de startkwalificaties van een bepaald beroep[2] binnen het CAMveld zou moeten zijn en hoe zich dat vertaalt in algemene en de vakspecifieke eindkwalificaties van het therapeutschap en de opleiding daarvan.
Voor een beroepsvereniging is het daardoor vaak onduidelijk wat er nu precies geëist kan worden van de therapeut om toegang tot de beroepsgroep te kunnen krijgen en wat dat weer vraagt aan bijscholing in het beroep.
Voor de opleidingen is het ook lastig. Ze zijn geneigd om dan maar zelf te bepalen wat de eisen voor een beroep zijn, omdat zij anders niet tot een passend opleidingsaanbod kunnen komen. Eigenlijk hebben alle betrokken last van deze omissie omdat daarmee de inhoud onduidelijk blijft maar onduidelijk is wie verantwoordelijk is voor wat.

Van accreditatie- en visitatie instellingen zoals de SNRO[3] vraagt dit een extra investering. Op basis van kennis van en ervaring met het accrediteren in CAMveld heeft de SNRO de afgelopen 10 jaar een kader samengesteld en dus vakspecifieke competenties ontwikkeld. De SNRO gebruikt deze vakspecifieke competenties (en algemene beroepscompetenties) bij accreditaties in combinatie met de andere accreditatiefactoren op het gebied van concept, context en content.

Laat helder zijn: er zijn de laatste jaren op het terrein van beroepsprofielen[4] veel ontwikkelingen in gang gezet. Verschillende beroepsverenigingen en beroepsopleidingen hebben al veel materiaal daarover verzameld, maar dat is dan meestal niet vergelijkbaar qua structuur, inhoud en uitgangspunten. Laat staan dat het is afgestemd met en gedragen worden door de betrokken beroepsgroepen (die vaak verspreid lid zijn van verschillende beroepsverenigingen)[5].

Het is belangrijk dat op het terrein van de beroepsprofielen en beroepscompetentie-profielen meer eenduidigheid wordt gecreëerd en met name op het gebied van de specifieke eisen die gesteld worden aan de kennis, vaardigheden en houding van beginnende beroepsbeoefenaren per beroepsgroep. Hiermee wordt herkenbaarheid in het maatschappelijke zorgveld duidelijker en wordt de status van de therapeuten verhoogd.

De SNRO ziet dit als een opdracht voor met name de Koepels in het CAMveld, die als regisseur kunnen fungeren, voor de beroepsverenigingen als verantwoordelijken voor de algemene en vakspecifieke startcompetenties als onderdeel van het beroep en ook voor de verschillende beroepsopleidingen als samenwerkenden in de uitvoering ervan.

[2] Een beroep is een samenhangend geheel van arbeidstaken, die voor de uitvoering een bepaalde vakkennis en -kunde vereisen, die losstaand van de individuele beroepsbeoefenaar kan voortbestaan en voor de maatschappij herkenbaar is.
[3] De SNRO is een onafhankelijke accreditatie instelling.
[4] De verschillende beroepsverenigingen en koepels maar ook bijvoorbeeld het niet meer bestaande Integraal Natuurlijk heeft hiervoor verschillende voorzetten en uitwerkingen gemaakt.
[5] Goede voorbeelden zijn bijvoorbeeld het kader rondom Acupunctuur zoals de Zhong die intern hanteert. En de vakspecieke “body of knowledge” zoals de BvK die hanteert.

De rol van onafhankelijke accreditatieinstellingen zoals de SNRO kan die van stimulator, kwaliteits-vergroter en aangever van trends zijn. Door middel van de accreditaties kan op het gebied van de algemene competenties maar met name ook op het vakinhoudelijk terrein de relatie tussen opleiding en beroepskwalificaties in kaart worden gebracht. De SNRO is als onafhankelijke accrediteur geen partij in bovengenoemd proces.

De SNRO ziet de boven beschreven ontwikkelingen als een uitdagende opdracht voor de betrokkenen in het CAMveld. De uitkomsten hiervan kunnen een sterke impuls geven aan de verdere integratie van het CAMveld in het reguliere Zorgveld vanuit de eigen kracht en kunde.

Samenvatting

In deze notitie wil de SNRO een aantal concrete zaken op tafel leggen die mogelijk behulpzaam kunnen zijn bij de uitwerking van de algemene en vakspecifieke competenties op het inhoudelijke en vakspecifieke beroepsterrein. De SNRO heeft hiervoor de afgelopen 10 jaar zelf kaders en uitwerkingen gemaakt en gebruikt deze ook bij de accreditaties van verschillende beroeps-opleidingen. Dat zal ze blijven doen totdat een door het CAMveld gedragen set per beroepsgroep van algemene en vakspecifieke competenties ontwikkeld is.

Deze notitie start naast de inleiding met een toelichting op de door de SNRO gehanteerde opleidings-terminologie.
Vervolgens wordt aandacht besteed aan het door de SNRO uitgewerkte schema van accreditatie: wat zij op de diverse onderdelen van opleidingen globaal in accreditatie doet en waar de verantwoor-delijkheden liggen.
Daarna vindt u een aantal voorbeelden: we gaan na wat er in een beroepsprofiel zou kunnen staan, zoomen in op het zogenaamde CANMeds systeem en de mogelijke betekenis ervan voor het CAMveld en staan stil bij de ontwikkeling van de zogenoemde BoKS ofwel body of knowledge & skills per beroepsgroep.
Tenslotte geven we een overzicht van de normen die SNRO hanteert voor de vaststelling van het HBO niveau en staan komen een aantal elementen daarvan aan bod die in accreditaties een rol spelen, met name de EC- (European Credits) berekening als één van de aspecten van niveaubepaling.
“Wie de schoen past, trekke hem aan” zouden we als SNRO willen aangeven aan de diverse bepalers in het CAMveld. We kunnen haast niet wachten op de eerste resultaten daarvan in de wetenschap dat deze ontwikkeling ook een positieve uitwerking zal hebben op de positie van het CAMveld vanuit de eigen kracht en kunde!

SNRO Stichting Nederlands Register Opleidingen | Morgenstond 15 | 6661 PZ Elst (gld.)
www.snro-instituut.nl | info@snro-instituut.nl | 0481-202017 | KvK 27277357 | NL84INGB0004037491

2. Eenduidigheid in terminologie[6]

Eenduidigheid in de gebruikte terminologie is belangrijk: praten we ook allemaal over hetzelfde? We zullen hieronder opleidingen en bij- en nascholingen definiëren in een ruim theoretisch kader van zowel educatie als “life long learning” en beschrijven de manieren waarop dat kan plaatsvinden.

De houdbaarheid van kennis, vaardigheden en houdingen in beroepsopleidingen is het laatste decennium sterk afgenomen en aan erosie onderhevig. Was vroeger een startopleiding voldoende voor je hele beroepscarrière, tegenwoordig is permanent onderhoud geboden. Permanente educatie in het kader van “lifelong learning” is bij professionals in het reguliere veld en ook in het CAMveld zowel recht als plicht geworden.

Dit “lifelong learning” kan plaatsvinden in de vorm van:

- **formeel leren**
  Het gaat dan om intentionele en systematische overdracht van kennis, vaardigheden en attituden, waarbij sprake is van interactie tussen de docent als kennisoverdrager en de lerenden als kennisontvangers. Formeel leren is curriculum gestuurd en leidt in de regel tot een diploma’s en kwalificaties gerelateerd aan een beroepsprofiel. Als voorbeeld zijn de opleidingen MPsBK te zien.
- **Non-formeel leren**
  Met non-formeel leren wordt ook intentioneel en systematisch leren bedoeld, wat zich in de zelfde situatie kan afspelen als bij de aanbieders van formeel leren. Echter ook daarbuiten. Non-formeel leren is curriculum gericht, maar kan ook procesgericht (persoonlijke ontplooiing) zijn. Het leidt in de regel tot een certificaat of bewijs van deelname afhankelijk van de toetsing. Een voorbeeld hiervan kan een formele opleiding zijn die gebruikt wordt door studenten om zijn persoonlijke ontwikkeling verder te brengen.
- **Informeel leren**
  Informeel leren is leren dat georganiseerd spontaan plaatsvindt in contexten met als doel betekenisvolle leer-werkomgevingen te creëren. Informeel leren is proces gestuurd en curriculum vormend. In dialoog kan het leiden tot een certificaat of bewijs van deelname afhankelijk van de toetsing. Een voorbeeld kan zijn een meerdaagse bijeenkomst waarin de deelnemers met elkaar leren in wisselend samengestelde groepen (leiderschapsbijeenkomsten of “group relations”).

In alle categorieën(formeel, informeel en non-formeel) vindt de invulling van het aanbod van permanente educatie plaatst in een vorm van “Face to face” leren, e-learning of een mengsel hiervan “blended learning”.

6 De gebruikte terminologie is ontleend aan terminologie zoals ze door PLATO (Universiteit Leiden) wordt gebruikt. Ook is gebruikt: Marsick, Informal and incidental learning in the workplace (Routledge 1990). Tevens is het boek van Skovholt en Ronnestad gebruikt: The evolving professional self (Willey 1995).

We onderscheiden de volgende opleidingssoorten en terminologie[7]:

- **Educatie**
  Leren is de activiteit van een persoon die zich kennis, inzichten en ervaringen eigen maakt. Educatie is de activiteit van een organisatie dan wel een persoon die doelbewust het leren van anderen of zichzelf wil bevorderen. Educatie is een intentionele activiteit gericht op het oproepen van leerervaringen om daarmee zichzelf of anderen in staat te stellen kennis, inzichten of vaardigheden te ontwikkelen. Educatie betreft ook het doelgericht bevorderen en ondersteunen van leerprocessen. De indeling hieronder gaat uit van de situatie van opleiden in het CAMveld. Onder initiële beroepsopleidingen (zeker in het kader van MPsBK) kunnen ook reguliere HBO opleidingen vallen.

- **Initiële beroepsopleidingen**
  Beroepsopleidingen die studenten/deelnemers opleiden, beginnend vanaf een nulpunt en leidend tot een beroepskwalificatie in het CAMveld. Wat een beroep is, hebben we reeds in de inleiding aangegeven. In het CAMveld zijn vele beroepen te onderscheiden. De eisen ervan zijn vastgelegd in beroepsprofielen[8], opleidingsberoepsprofielen en in de zogenaamde BoKSen per beroep binnen het CAMveld.

- **Post-initiële scholing**
  Een tweede soort van opleidingsaanbod is gericht op de fase na de hierboven beschreven initiële beroepsopleidingen. Zoals in de inleiding beschreven, is het tegenwoordig belangrijk om je kennis, vaardigheden en houding permanent te blijven ontwikkelen omdat de ontwikkelingen in het beroepsveld CAM dat vragen.
  Daarbij zien we de volgende onderscheidingen:
  - ***Nascholing***
    Dit is gericht op het op peil houden en actualiseren van de reeds verworven beroepskennis. Het is te beschouwen als een vorm van bijtanken.
  - ***Bijscholing/aanvullende opleidingen***
    Bij bijscholing gaat het om een aanbod dat deelnemers nieuwe kennis aanreikt waarmee nieuwe aspecten aan de beroepsuitoefening kunnen worden toegevoegd.
  - ***Specialisatie***
    Beroepsopleidingen gericht op specialisatie zijn ook per definitie post initieel. Ze richten zich op het ontwikkelen van specialistische competenties op deel terreinen van de beroepsuitoefening. Dergelijke opleidingen hebben een sterke focus op één beroepsaspect en bieden als zodanig geen all round beroepsopleidingen maar veeleer een surplus bovenop een beroepskwalificatie.

[7] Deze terminologie is een bewerking van de terminologie zoals ze door PLATO (Universiteit Leiden) wordt gebruikt. Daarnaast is geput uit het boek van Skovholt en Ronnestad: The evolving professional self (Wiley 1995) en het boek van Marsick: Informal and incidental learning in the workplace (Routledge 1990).

[8] Er is een door de SLO samengestelde uitwerking van wat in een beroepsprofiel aanwezig zou moeten zijn. De NVA heeft dit bijvoorbeeld gebruikt om haar beroepsprofiel van de Acupuncturist op te stellen. We zullen het onderdeel beroepsprofiel verder iet uitwerken in deze notitie.

3. Kwaliteitscriteria waaraan initiële en post-initiële opleidingen moeten voldoen

Zoals een basisberoepsopleiding zorgt voor een basisbekwaamheid van de beroepsbeoefenaar in het CAMveld, houdt de betrokkene zijn kennis, vaardigheden en houdingen op peil middels bij- en nascholingen. Deze bij- en nascholing is bij elke beroepsvereniging verplicht maar er zijn onderlinge verschillen in lengte en werkwijze. Voor de Koepels en beroepsverenigingen is het van belang dat zowel de initiële beroepsopleiding als de bij- en nascholing ook voldoen aan kwaliteitscriteria en dat ze onafhankelijk geaccrediteerd zijn.

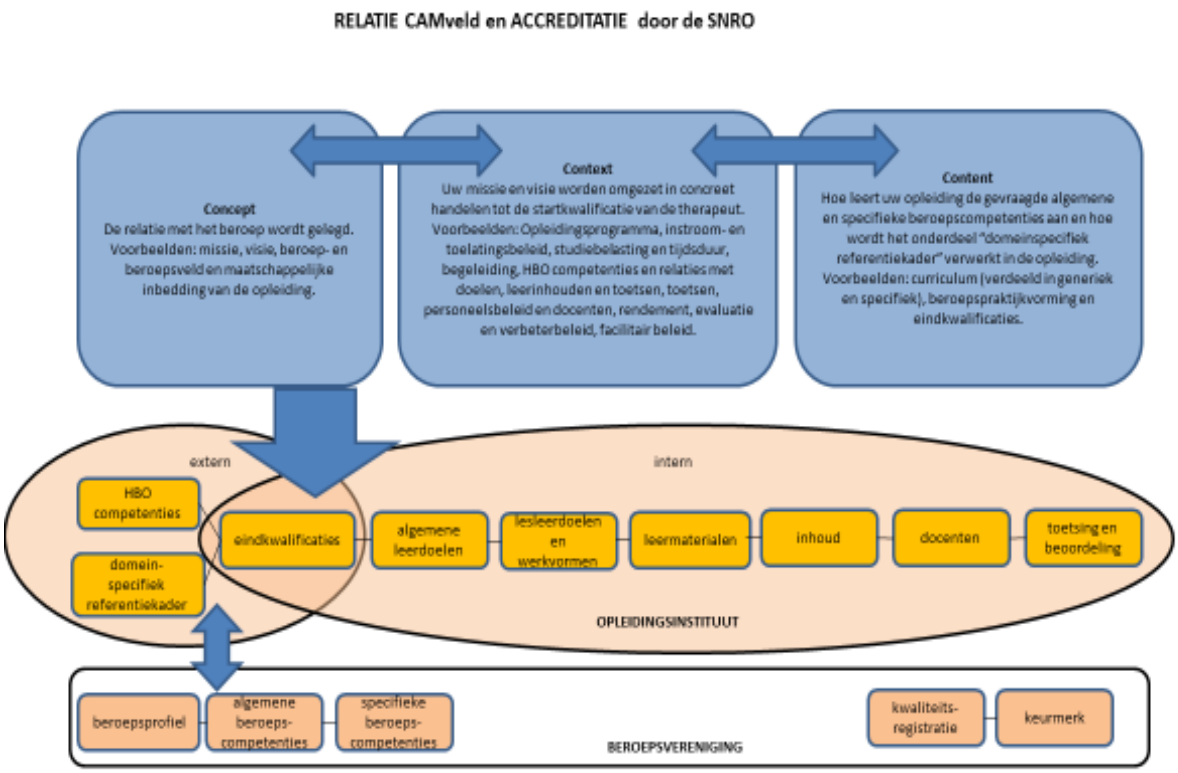
De SNRO heeft daarvoor sets met criteria uitgewerkt die op de site van de SNRO (www.snro-instituut.nl) onder downloads te vinden zijn. Dit zijn kwaliteitscriteria die afgeleid zijn van de criteria van het reguliere onderwijsveld; ze zijn bewerkt voor de specifieke context van het CAMveld.
De accreditatiecriteria van de initiële en post-initiële scholingen heeft de SNRO verdeeld in drie gebieden die de kern weergeven van wat belangrijk is bij een accreditatieproces.

De drie gebieden zijn:

- **Conceptueel**
  Onderdelen van de scholing worden geplaatst in een breder (*beroepsmatig en maatschappelijk*) kader, in missie en visie. *Dit is het onderdeel waarin "Het beroep als uitgangspunt" wordt genomen.* Een scholing in het complementaire beroepsveld heeft het beroep als ankerpunt.
- **Contextueel**
  De plaatsing in een herkenbaar (***onderwijskundig***) kader. *Dit is het onderdeel waarin de context van de scholing beschreven wordt. Het zijn de algemene principes, uitgangspunten en de verzorgingsstructuur die zorgen voor effectief en succesvol (leer)gedrag in de scholing.*
  De manier waarop een scholing wordt verzorgd en de organisatie ervan is van fundamenteel belang voor de effectiviteit ervan.
- **Contentueel**
  Dit gaat over de inhoud van de scholing. In dit *(inhoudelijk) onderdeel wordt de inhoud beschreven zodat duidelijk zichtbaar wordt waar de scholing inhoudelijk uit bestaat.*
  En wat de relatie met het beroep is. Bijvoorbeeld de scholing MPsBK wordt inhoudelijk en concreet uitgewerkt. Met name bij dit onderdeel is de gezamenlijk vastgestelde uitwerking van de beroepseisen noodzakelijk.
  In het algemeen worden bovenstaande kwaliteitscriteria verdeeld in de drie onderdelen uitgewerkt door het opleidingsinstituut op concreet niveau waarbij aantoonbare "evidence"/ bewijslast aangeleverd wordt om te laten zien hoe de verschillende kwaliteitscriteria gerealiseerd worden in de opleiding.

4. Relatie CAMveld en accreditatie door de SNRO

De SNRO vervult inmiddels al meer dan 10 jaar de functie van onafhankelijke accreditatie- en visitatieinstelling waarbij kwaliteit, transparantie en onafhankelijk de kernwaarden van de organisatie zijn. Met name in haar accrediterende werk op het zogenaamde Content (inhoudelijk) gedeelte maar ook in het Concept gedeelte zijn de beroepsprofielen, opleidingsberoepsprofielen en andere door de beroepsgroep *gedragen* uitwerkingen belangrijk. Op dit moment beschikt de SNRO door haar ervaring met accreditatie in het CAMveld zelf over materialen en kaders waarmee de accreditatiecommissies werken. In onderstaande verdeling van rollen is het wenselijk dat de beroepsgroepen concrete uitspraken gaan doen op deze terreinen. In de volgende paragraaf 5 geven we enige instrumenten weer die daarbij gebruikt zouden kunnen worden.

De SNRO acht in het CAMveld de volgende rolverdeling van belang:

- Het beroepenveld bepaalt het beroepsprofiel resp. de startkwalificatie van de beroepsbeoefenaar. Zij laat de kwaliteit van (start-)opleidingen maar ook bij- en

nascholingen accrediteren door een onafhankelijke accreditatieorganisatie waardoor gecheckt wordt of de vastgestelde en gedragen beroepskwalificaties ook behaald worden.

- De opleidingsinstituten leiden studenten op tot aan ten minste die startkwalificatie. Ook kunnen in het kader van de eerder genoemde continue professionalisering bij- en nascholingen worden gegeven voor therapeuten.
- De onafhankelijke accreditatie organisatie toetst de werkwijze van de opleidingsinstituten aan de hand van transparante criteria en concrete indicatoren. Dit heeft de SNRO in sets van gedragscriteria en cesuurkaarten uitgewerkt.

5. Te gebruiken "tools" bij de verdere uitwerking van de vak specifieke competenties

Bij de eerder genoemde uitdaging voor Koepels, beroepsverenigingen en opleidingsinstituten om sets van vakspecifieke competenties te ontwikkelen, samen te voegen en gedragen te laten worden, zijn volgens de SNRO de volgende drie sets van "tools" goed te gebruiken:

- **De DLR's: de Domeinspecifieke Leerresultaten**[9]
  Het domeinspecifieke leerresultatenkader beschrijft leerresultaten als geïntegreerde competenties of als een samenhangend geheel van kennis en inzicht, vaardigheden en attitudes. *'Leerresultaten en competenties zijn als begrip inwisselbaar. In het kielzog van het Bolognaproces gebruikt het hoger onderwijs leerresultaten (learning outcomes) in plaats van competenties. Leerresultaten bepalen wat een lerende verwacht wordt te kennen, te begrijpen, te doen bij het afronden van een leertraject en de wijze waarop het geleerde kan worden getoond. Het hoger onderwijs onderstreept de band tussen de leerresultaten en het leertraject, maar het is duidelijk dat het begrip leerresultaten sterk aanleunt bij het competentiebegrip. Leerresultaten behelzen de toepassing van het geleerde in concrete situaties. Niet alleen 'kennen' moet hierbij geëvalueerd worden, maar ook 'kunnen' en 'doen'. Een belangrijk kenmerk van leerresultaten is dat ze evalueerbaar moeten zijn en dus van dien aard moeten zijn dat ze aantonen wat de lerende geleerd heeft. Maar ook competenties resulteren in observeerbaar en bijgevolg evalueerbaar gedrag.'* [10]

  Kenmerken van een domeinspecifiek leerresultatenkader (DLR)[11]:

  Een DLR moet specifiek, samenhangend, globaal, generiek, prototypisch, toetsbaar, distinctief, evolutief en duurzaam zijn. Een domeinspecifiek leerresultatenkader is:

  1. specifiek: De leerresultaten zijn specifiek voor een bepaald domein, namelijk voor alle opleidingen die onder dezelfde naam worden aangeboden binnen Vlaanderen. De leerresultaten zijn wel gerelateerd aan de algemene descriptoren die in het Structuurdecreet worden vermeld, maar hernemen deze niet als zodanig; de

[9] Zie hiervoor "Handleiding Uitschrijven Domeinspecifieke Leerresultaten" van de NVAO.
[10] Zie hiervoor: 2 GONZALES, J. , WAGENAAR, R. , Eds. (2005) "Tuning educational structures in Europe II, Final report, Pilot Project – Phase 2. Universities' contribution to the Bologna process". University of Deusto. http://unideusto.org/tuning/
[11] Zie noot 5.

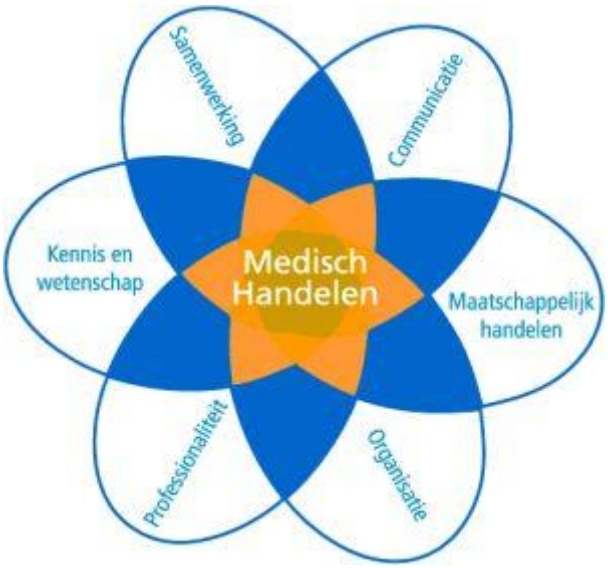
weerhouden leerresultaten zijn integendeel pertinent voor het domein waarin de opleiding zich situeert.

2. samenhangend: De leerresultaten vormen een coherent, geïntegreerd geheel dat een kader definieert voor de opleiding: daarom wordt de naam leerresultatenkader gehanteerd. Vergelijking en profilering moeten dan ook worden benaderd vanuit het geheel en niet op basis van afzonderlijke en uit hun kader gehaalde leerresultaten.
3. globaal: Een DLR beschrijft de opleiding als geheel en geeft de beoogde leerresultaten van de afzonderlijke opleidingsonderdelen niet aan. Een DLR wordt geformuleerd op het niveau van de opleiding en gaat niet in op de interne structurering van de opleiding; de organisatie in opleidingsonderdelen en hun relaties – bijvoorbeeld volgorde, statuut als plicht- of optievak – worden op dit niveau niet behandeld. Deze aspecten behoren tot de vrijheid van elke aanbieder. Op dit principe kan een uitzondering gemaakt worden indien een opleiding afstudeerrichtingen heeft die een afzonderlijke beschrijving vereisen, bijvoorbeeld omdat er een specifiek civiel effect verbonden is aan de afstudeerrichting.
4. generiek: Een DLR moet voldoende abstract geformuleerd zijn zodat de particuliere kenmerken van de verschillende aanbieders, zowel inhoudelijk als qua aanpak, onder de algemene beschrijving gevat kunnen worden. De beschrijving moet echter ook specifiek zijn zodat de eigenheid van de opleiding ten opzichte van de Dublindescriptoren duidelijk wordt gemaakt.
5. prototypisch: Een DLR is geen uitputtende beschrijving van een opleiding, maar richt de aandacht op de typische kenmerken die de kern uitmaken van de opleiding. Dit impliceert dat een DLR beknopt is; doorgaans volstaan 12 à 15 leerresultaten. Een exhaustieve opsomming van kenmerken is onmogelijk en het nastreven ervan zou leiden tot een administratieve checklistbenadering. Een prototypische beschrijving laat toe dat een concrete realisatie, bijvoorbeeld een opleiding aangeboden door een bepaalde instelling, aan sommige kenmerken een meer prominente plaats toekent en dat andere kenmerken meer naar de achtergrond verschuiven. De gezamenlijk uitgewerkte leerresultaten zijn minimumvereisten, zowel qua uitgebreidheid als qua niveau. Daarbovenop kan elke instelling voor haar particuliere opleiding bijkomende leerresultaten definiëren. Zij kan zich eveneens profileren door boven de basiskwaliteit uit te stijgen.
6. toetsbaar: De leerresultaten moeten zodanig geformuleerd zijn dat ze toetsbaar zijn, zowel door de instanties die belast zijn met de kwaliteitszorg – het DLR zal het referentiekader vormen voor de visitatie en de accreditatie – als voor de belanghebbenden, in het bijzonder het beroepenveld. Leerresultaten moeten evalueerbaar zijn en dus aantonen wat een student geleerd heeft. Zij worden geformuleerd aan de hand van actieve werkwoorden (zie lijst in bijlage, gebaseerd op de taxonomie van Benjamin Bloom). Soms zijn leerresultaten niet direct meetbaar en is concrete aftoetsing in de opleiding enkel mogelijk na vertaling in specifiekere leerresultaten of gedragsindicatoren. Hierbij moet tevens rekening gehouden worden met de niveaubepaling zoals opgenomen in het flexibiliseringsdecreet.
7. distinctief: De domeinspecifieke beschrijvingen moeten toelaten een helder onderscheid te maken tussen opleidingen uit hetzelfde studiegebied en in gerelateerde studiegebieden. Een distinctief DLR slaagt erin te vatten wat twee opleidingen verwant

en toch verschillend maakt, zowel inhoudelijk als wat benadering en gerichtheid betreft en draagt zo bij tot een profilering van de verschillende opleidingen.

8. evolutief en duurzaam: Een DLR mag geen vluchtige beschrijving zijn die alleen betekenis heeft op het moment van uitschrijven; het kader moet houvast bieden aan de opleidingen en zekerheid aan alle belanghebbenden. Een DLR mag echter geen statische beschrijving zijn die de leerresultaten definitief vastlegt; het moet integendeel een instrument zijn dat ruimte biedt handleiding voor het uitschrijven van de domeinspecifieke leerresultatenkaders aan de opleiding om te evolueren en zich aan te passen aan de veranderende context en de gewijzigde maatschappelijke verwachtingen. Een DLR biedt ruimte voor de noodzakelijke ontwikkelingen van de opleidingen in een veranderende context maar is tegelijkertijd toch niet als dusdanig tijdsgebonden dat het een voortdurende aanpassing vergt. Periodiek moet er wel een toetsing en herziening mogelijk zijn.

- **De uitwerking van het CanMeds systeem:**

De CanMEDS zijn ontwikkeld door het Royal College of Physicians and Surgeons of Canada. De term CanMEDS is een samentrekking van de woorden Canadian Medical Education Directives for Specialists. Daarvan zijn zeven algemene competenties voor een werkende in de zorgsector afgeleid. Inmiddels is dit systeem in vrijwel elke opleiding geïmplementeerd. Het is tevens een systeem dat internationaal gebruikt wordt.

De bruikbaarheid van de indeling zit in de helderheid van de categorieën die voor elke beroepsgroep ook in het CAMveld kunnen worden uitgewerkt. Daarnaast is bij gebruik ervan de afstemming en integratie vanuit de specifieke kracht en kunde vanuit het CAMveld mogelijk.

Er zijn zeven CanMEDS-competenties:

1. Medisch handelen
1:1. De specialist bezit adequate kennis en vaardigheid naar de stand van het vakgebied.
1:2. De specialist past het diagnostisch, therapeutisch en preventief arsenaal van het vakgebied goed en waar mogelijk evidence based toe.
1:3. De specialist levert effectieve en ethisch verantwoorde patiëntenzorg.
1:4. De specialist vindt snel de vereiste informatie en past deze goed toe
2. Communicatie
2:1. De specialist bouwt effectieve behandelrelaties met patiënten op.
2:2. De specialist luistert goed en verkrijgt doelmatig relevante patiëntinformatie.
2:3. De specialist bespreekt medische informatie goed met patiënten en familie.
2:4. De specialist doet adequaat mondeling en schriftelijk verslag over patiëntencasus.
3. Samenwerking
3:1. De specialist overlegt doelmatig met collegae en andere zorgverleners.
3:2. De specialist verwijst adequaat.
3:3. De specialist levert effectief intercollegiaal consult.
3:4. De specialist draagt bij aan effectieve interdisciplinaire samenwerking en ketenzorg.
4. Kennis en wetenschap
4:1. De specialist beschouwt medische informatie kritisch.
4:2. De specialist bevordert de verbreding van en ontwikkelt de wetenschappelijke vakkennis.
4:3. De specialist ontwikkelt en onderhoudt een persoonlijk bij- en nascholingsplan.
4:4. De specialist bevordert de deskundigheid van studenten, aios, collegae, patiënten en andere betrokkenen bij de gezondheidszorg.
5. Maatschappelijk handelen
5:1. De specialist kent en herkent de determinanten van ziekte.
5:2. De specialist bevordert de gezondheid van patiënten en de gemeenschap als geheel.
5:3. De specialist handelt volgens de relevante wettelijke bepalingen.
5:4. De specialist treedt adequaat op bij incidenten in de zorg.
6. Organisatie
6:1. De specialist organiseert het werk naar een balans in patiëntenzorg en persoonlijke ontwikkeling.
6:2. De specialist werkt effectief en doelmatig binnen een gezondheidszorg-organisatie.
6:3. De specialist besteedt de beschikbare middelen voor de patiëntenzorg verantwoord.
6:4. De specialist gebruikt informatietechnologie voor optimale patiëntenzorg, en voor bij- en nascholing.
7. Professionaliteit
7:1. De specialist levert hoogstaande patiëntenzorg op integere, oprechte en betrokken wijze.
7:2. De specialist vertoont adequaat persoonlijk en interpersoonlijk professioneel gedrag.
7:3. De specialist kent de grenzen van de eigen competentie en handelt daar binnen.
7:4. De specialist oefent de geneeskunde uit naar de gebruikelijke ethische normen van het beroep.

- **De BoKS per beroep: een "body of Knowledge and Skills"[12]**

  De term Body of Knowledge & Skills (BoKS) staat voor het geheel van kennis, vaardigheden en attitudes van de beroepsbeoefenaar en geeft aan wat studenten moeten kennen en kunnen aan het eind van hun studie om als professional succesvol te opereren in de beroepspraktijk. In de landelijke BoKS is dit per domein verwoord in termen van domeincompetenties.

  De verwijzing naar een praktische uitwerking hiervan vindt u in de voetnoot.[13]

6. Het HBO niveau volgens de SNRO

Zowel de NvAO als de SNRO[14] nemen "de opleiding" als basiseenheid voor de bepaling van kwaliteit. Een beroepsopleiding is daarbij een samenhangend geheel van beroepsgerichte onderwijseenheden (bv modules) die gericht zijn op de verwezenlijking van welomschreven doelstellingen op het gebied van kennis, vaardigheden en houdingen die de student moet beheersen om als beroepsbeoefenaar werkzaam te kunnen zijn.

Ook CAMveld HBO-ers zijn professionals die complexe problemen binnen hun beroepsveld aanpakken en (nieuwe) oplossingen bedenken. Ze zijn in staat op ontwikkelingen te anticiperen, knelpunten te signaleren en kansen te benutten die van praktische waarde zijn voor het eigen beroep of de eigen organisatie[15].

Het HBO beroepsonderwijs in het regulier onderwijs:

- Staat altijd in relatie tot andere beroepsopleidingen zoals VMBO en MBO (of Havo en VWO): niveau bepaal je ook in relatie tot eerdere opleidingen. In de Cam sector is het dus extra lastig om "alleen" het HBO niveau te bepalen.
- Is breed en praktijkgericht: het werkveld vraagt professionals die meteen aan de slag kunnen. In het regulier onderwijs wordt de bachelor gezien als beginnende beroepsbeoefenaar. Dit is ook in het CAMveld het geval.

[12] Deze indeling verwijst naar de body of knowledge van de opleiding. De afgestudeerde beroepsbeoefenaar moet voldoende weten en begrijpen van de materie waar het in het beroep over gaat. Het is hierbij noodzakelijk dat studenten over de theoretische bagage beschikken die hen de basis biedt om kritisch en creatief naar hun eigen vakgebied te kunnen kijken. Er wordt in dit geval gesproken van een goed gestructureerd kennisbestand of body of knowledge. Dit bevat de essentiële paradigma's, theorieën, principes en conceptuele structuren van het beroepsdomein, hun onderlinge relaties en de condities waarin deze bruikbaar zijn en worden begrepen. Vanwege de nauwe relatie met het eindniveau heeft kennisverwerving een cruciale rol in de ontwikkeling van de eindkwalificaties op HBO niveau. Het curriculum van een opleiding met voldoende inhoudelijke diepgang wordt gekenmerkt door het gedurende de opleiding ontwikkelen en in stand houden van een stevige professionele body of knowledge, die complexere theorievorming en op een hoog niveau uitvoering van vaardigheden laat zien. Zie hiervoor "Een voorstel voor een body of knowledge&Skills van de communicatieve competentie, Els van der Pool e.a. HAN Business Publications.

[13] Landelijke Body of Knowledge and Skills (BoKS) Bachelor Medische Hulpverlening Versie 1.0 Hogeschool Arnhem en Nijmegen Hogeschool Rotterdam Hogeschool Utrecht, 2016.

[14] Zie noot 2 CAHO pag. 14 en Toetskader SNRO.

[15] Zie o.a. WRR: Hoger onderwijs in fasen (1995) en Commissie Accreditatie Hoger Onderwijs: Prikkelen presteren en profileren (2001) en Het HBO niveau, cahier 5, HvA (2007).

- Is gericht op het verwerven van een stevige kennisbasis en goede beroepsvaardigheden: naast het aanleren van diepgaande kennis wordt in de opleidingen veel aandacht besteed aan de praktijk van het beroep. Dit is ook in het CAMveld aan de orde.
- Is gericht op reflectie en toegepast onderzoek: studenten leren kijken naar zichzelf en de keuzes die ze gemaakt hebben en zijn vertrouwd met onderzoeksmethoden. Ook hier wordt aandacht aan besteed in het CAMveld.
- Besteedt veel aandacht aan regulatieve vaardigheden die de student steeds meer verantwoordelijkheid geeft: dit is terug te zien in het samen werken, het communiceren en problemen oplossen aan de hand van de beroepspraktijk. Dit zien we ook terug in het CAMveld.

Ook voor het CAMveld zijn de uitwerkingen van de algemene en vakspecifieke competenties belangrijk. Daarnaast zijn bij de grotere opleidingen de integratie van theorie en vaardigheden en de samenhangende lijn in de opleiding belangrijk. En het gebruik van literatuur en de bepaling van de studielast. Voor het gebruik ervan door de SNRO zijn voor de bepaling van het HBO niveau of HBO conform niveau voorbeelden uitgewerkt. Deze worden bij de accreditatie van de SNRO meegeleverd aan de opleiding die geaccrediteerd wil worden. Deze zijn ook in te zien op de site van de SNRO onder downloads. De ervaring en kennis zoals we die de afgelopen 10 jaar met accrediteren in het CAMveld hebben opgedaan heeft ons geleerd om de grenzen van de accreditatie (het cesuurgedeelte) ook vast te leggen in zogenaamde cesuurkaarten. Onlangs heeft de SNRO daar opnieuw een nadere uitwerking van gemaakt.[16]

7. De normen voor de EC uitwerking van de SNRO

De toelichting en de normen bij het EC voorbeeld van de SNRO luiden als volgt:

1. 1 EC is 28 studie-uren.
2. Een studielastberekening is niet alleen een berekening van de gemiddelde studielast van een student voor de betreffende opleiding maar is ook een HBO niveau criterium. Dit laatste betekent dat de EC berekening ook past bij het niveau en de eisen die aan een student gesteld worden naar aanleiding van zijn vooropleiding.
3. Op basis van de onder 1 omschreven wettelijke regeling is de concrete uitwerking van de studielast een verantwoordelijkheid van het opleidingsinstituut. De SNRO stelt er net als in het reguliere HBO onderwijs de eis dat de regeling transparant en evalueerbaar/ toetsbaar is en dat bij de gehanteerde normen verwezen wordt naar “evidence”/ bewijslast die zichtbaar en concreet maken dat de norm die gehanteerd wordt, klopt. Dit betekent dat bij de voorbereiding van colleges duidelijk gemaakt wordt waaruit de voorbereiding bestaat naast de literatuurstudie. Bij werkcolleges en oefensessies wordt concreet getoond waar de opdrachten uit bestaan als er meer dan alleen maar de daadwerkelijke (werk-)college-uren worden berekend. Vooral bij vaardigheidsonderwijs is het belangrijk aan de accreditatie-commissie te laten zien waar de meer-uren in de voorbereiding en het nawerk uit bestaan.
4. Voor college-uren worden hele klokuren gerekend.

[16] Zie de notitie “EC berekening studielast en normen van de SNRO, februari 2017

5. Activiteiten die betrekking heeft op meerdere lessituaties, leereenheden, modules, zoals een infomarkt, een manifestatie, een presentatie door een groep, iets organiseren in het werkveld, media-opnames etc. worden ook concreet aangegeven.
6. Intervisie en supervisie, e-coaching en e-counseling e.d. Ook hiervoor worden voorbeelden getoond als ze meer voorbereiding en nawerk vragen dan alleen de aanwezigheid.
7. In aanvulling op de colleges, zal de student de nodige tijd aan zelfstudie dienen te besteden. De verhouding contacturen en zelfstudie ligt bij de SNRO tussen de 1:4 en 1:6 uren. De literatuur is hierbij een zeer belangrijke factor. Voor deze tijdsbesteding gelden globale normen. Globaal omdat een moeilijke, complexe tekst meer tijd zal vergen dan een wat makkelijkere tekst en het echt kunnen begrijpen van de informatie meer tijd zal vergen dan een tekst alleen als achtergrondinformaties doorlezen. Als globale norm voor serieuze bestudering van de informatie kan gelden voor Nederlandse teksten: tamelijk makkelijke tekst: 8 pagina's per uur/ moeilijk tot gemiddelde teksten: 5-7 pagina's per uur / voor zeer moeilijke teksten, bijvoorbeeld in een andere taal, kan gerekend worden met ongeveer 4 pagina's per uur.
8. Hoeveel uren ter voorbereiding voor een eindtoetsing gerekend kan worden is moeilijk aan te geven. Een groot deel van de studieactiviteiten vinden gedurende de studie plaats (voorbereiden van colleges door de reader te bestuderen). Het voorbereiden voor een tentamen zou dan weinig extra tijd vergen.
9. Een presentatie of werkstuk vergt waarschijnlijk een nauwkeurigere bestudering van teksten en de uitvoering van de activiteit zelf. Bij een tekst die 4 uur leestijd kost, kan globaal 4 uur extra leestijd + 4 uur schrijfactiviteit of tijd voor de voorbereiding van de presentatie worden gerekend. Dit betekent dat een werkstuk dan nog 8 uur extra vergt. De hbo scriptie inclusief veldresearch/ praktijk tussen 10 en 20 ECTS (280-560 uur/ sbu).
10. Dit kunnen opdrachten zijn om de studenten te stimuleren met de leerstof aan het werk te gaan. Bijvoorbeeld het beantwoorden van studievragen of het uitwerken van een beperkte case. Hiervoor is het lastig richtlijnen te geven en kunnen alleen schattingen gemaakt worden.

8. Consequenties voor het accreditatieproces van de SNRO[17]

In deze notitie beschrijft de SNRO mogelijkheden die er voor beroepsgroepen en haar vertegenwoordigers, de beroepsverenigingen om de uitdaging aan te gaan om sets van gedragen vakspecifieke competenties te ontwikkelen of samen te gaan dragen. We hebben onlangs begrepen dat er ook een concrete groep betrokkenen mee aan de slag is gegaan.
De uitdaging is om duidelijk, transparant en gedragen het beroepsgedeelte (het vakspecifieke gedeelte) van de initiële beroepsbeoefening uit te gaan werken of samen te gaan vaststellen. Totdat deze uitwerkingen voorhanden zijn, accrediteert de SNRO dit gedeelte van de opleidingen met eigen kaders, uitwerkingen en materialen, zoals deze de afgelopen 10 jaar verzameld zijn en toegepast door de accreditatiecommissies.
Gezien de discussie over de status van de verschillende beroepen in het CAMveld, de relatie met het reguliere Zorgveld en de ontwikkeling van het CAM gedeelte door de reguliere zorg is er zeker een noodzaak om deze activiteit de hoogste prioriteit[18] te geven.
Mogelijkerwijs is het moment daar om gezamenlijk aan de hand van dezelfde uitgangspunten en concrete afspraken tot actie over te gaan.
En zoals we in de inleiding aangaven: “wie de schoen past, trekke hem aan”.
We kunnen haast niet wachten op de eerste resultaten daarvan in de wetenschap dat deze ontwikkeling ook een positieve uitwerking zal hebben op de positie van het CAMveld vanuit de eigen kracht en kunde!

SNRO, maart 2017

[17] De afgelopen jaren zijn verschillende opleiding en Bij- en nascholingen NIET geaccrediteerd op basis van de kaders die we hanteren. Soms voldoen opleidingen niet omdat op het conceptgebied en het contextgebied de (onderwijskundige) zaken niet op orde zijn. Opleiden is dan geen systematisch, planmatig gebeuren waarbij aan de hand van de instroom een uitvoering wordt gegeven die leidt tot onderwijsresultaten. Maar ook op content (inhoudelijk terrein) zijn opleidingen afgewezen: soms zijn de vakspecifieke competenties niet op orde of voldoen niet aan de kaders, soms zijn commerciële belangen in het spel (de verkoop van instrumenten of middelen) die de vrijheid van de a.s. beroepsbeoefenaar inperkt) maar ook soms zondigt de opleiding tegen ethisch handelen en worden handelingen verricht die toegewezen zijn aan de BIG geregistreerde.
[18] Zie bijvoorbeeld de ZonMW uitgaven “Ontwikkeling en implementatie van evidence-based complementaire zorg” en “Effectiviteit van complementaire zorginterventies”. Zie hiervoor de site van ZonMW.